

z kapitalistických armád

Plukovník Ing. Miroslav Veselka

Vývoj a současný stav plánování cílů pro jaderné zbraně USA a NATO

Vývoj vojenské doktríny Spojených států amerických byl od skončení 2. světové války ovlivňován především kvalitativním a kvantitativním rozvojem jaderných zbraní. Rozbory zásad jejich použití uveřejňované v západním tisku však zřídka překračují obecný rámec a zpravidla neřeší otázky spojené s plánováním cílů pro jaderné zbraně, což je pro charakteristiku vojenskostrategické koncepce uplatňované v dané době rozhodující.

Jak se vyvíjela a jaká je současná praxe plánování cílů pro americké prostředky jaderného napadení? Jaký má vztah ke státní a vojenské strategii? Jak se liší prakticky připravované použití jaderných zbraní USA od deklarativních prohlášení různých amerických představitelů? Odpovědi na tyto otázky jsou hlavní náplní tohoto článku.

Počátky plánování cílů pro americké jaderné zbraně a jeho vývoj v období uplatňování vojenskostrategické koncepce „hromadné odvety“

První americké plány na jadernou válku proti SSSR byly zpracovány již v průběhu roku 1945 a od té doby byly a jsou v podstatě nepřetržitě upravovány. Všechny zpracované plány, s výjimkou několika počátečních, měly tyto společné rysy:

1. Vždy zahrnovaly široký rozsah různých cílů, jako ekonomická centra, politické

administrativní střediska, vojenské síly a zařízení a od roku 1950 i sovětské prostředky jaderného napadení. Bez ohledu na časté změny v proklamované koncepci plánování zůstalo rozdělení cílů na čtyři základní kategorie v podstatě nedotčeno.

2. Žádné typy cílů v minulosti, zahrnutých do některé z daných kategorií, nebyly

nikdy z amerických plánů zcela vypuštěny. Jakékoli doktrinární změny se odrážely pouze v přehodnocení důležitosti jednotlivých kategorií a v odpovídající změně rozdělení počtu plánovaných jaderných úderů mezi kategoriemi.

3. Pokud došlo k podstatnějším změnám ve struktuře objektů zvolených jako cíle pro americké prostředky jaderného napadení, pak to zpravidla nebyl důsledek vojenskopolitických rozhodnutí. Mnohem důležitější faktory byly kvalitativní změny ve struktuře potenciálních cílů v zemích Varšavské smlouvy, především v SSSR, dokonalejší prostředky pro zjišťování a sledování jednotlivých prvků této struktury, zvyšování počtu a zdokonalování technických vlastností především strategických útočných sil USA a v neposlední řadě ztráta americké jaderné převahy v průběhu sedmdesátých let.

První plán použití jaderných zbraní, zpracovaný v USA v první polovině roku 1945, nesl název Totality. Nenabyl však nikdy na operační platnost, protože byl nepřiměřeným dokumentem. USA v té době neměly dostatek jaderných zbraní, aby jej mohly realizovat. Druhý, již použitelný plán, s názvem „Strategická zranitelnost Ruska omezeným leteckým útokem“ dokončilo americké ministerstvo obrany v říjnu roku 1945. Podobně jako ostatní počáteční použití jaderných zbraní vycházel ze zkušeností získaných při bombardování Německa a Japonska za 2. světové války. 8. a 20. leteckou armádou. Předpokládal vést omezeným leteckým útokem úderu jadernými pumami asi na 20 sovětských měst a „vyřazením průmyslových, výzkumných a vývojových center zničit kapacitu SSSR nezbytnou pro vedení války“.

V několika příštích letech byla vypracována celá řada dalších plánů, jen některé však nabývaly na operační platnost. Nadále bylo jejich hlavním cílem zničit průmyslová odvětví rozhodující pro zachování vojenského potenciálu SSSR, ovlivnit jeho možnost vést válku a tak vytvářet podmínky pro dosažení vítězství USA a jejich spojenců. Vedle úderů proti průmyslovým centrům měly být napadeny i tzv. retardační cíle, např. důležité komunikace, jejichž zničení mělo zabránit přísunu vojsk a materiálu směrem k frontě. Sovětským ozbrojeným silám, vojenským základnám a zařízením se věnovala poměrně malá pozornost. Uvedenému pojetí odpovídaly plány s názvem Broiler, Bushwacker a Halfmoon, uplatňované do konce roku 1947. Poslední z nich např. předpokládal použití 50 jaderných pum na cíle ve 20 sovětských městech,

čímž mělo dojít k ochromení minimálně 50 % válečného průmyslu SSSR.

Koncem roku 1947 výbor náčelníků štábů schválil dlouhodobý plán jaderného útoku proti SSSR nazvaný Charlioteer. Zničení válečného potenciálu Sovětského svazu mělo být dosaženo koordinovanými jadernými údery strategického bombardovacího letectva proti politickým a administrativním centrům, hlavním průmyslovým městům a proti vybraným zařízením na těžbu a zpracování ropy. Strategické bombardovací letectvo USA mělo podle tohoto plánu vést v prvním období války 133 jaderné údery na 70 vybraných objektů v průběhu 30 dnů. Z toho 8 jaderných pum mělo být svrženo na Moskvu a 7 na Leningrad. Předpokládalo se, že tím dojde k vyřazení asi 30–40 % sovětského průmyslu, k úplnému zničení průmyslu zpracování ropy a k likvidaci asi 7 milionů osob. Během následujícího roku války se plánovalo uskutečnit dalších 200 jaderných úderů a na různé cíle svrhnout kolem 250 000 t třštivotrhavých pum.

Nejpropracovanějším dokumentem čtyřicátých let byl plán Dropshot, vyhlášený v roce 1949. Vycházel z předpokladu, že válka mezi USA a SSSR vypukne 1. ledna roku 1957. I když toto datum bylo zvoleno zcela náhodně, plán Dropshot ovlivňoval metodu plánování jaderné války až do konce padesátých let.

Stejně jako u předcházejících plánů bylo jeho cílem „vyřadit životně důležité válečný potenciál Sovětského svazu“. Objekty, které měly být zničeny, byly rozděleny do těchto kategorií:

- letouny-nosiče, sklady jaderných zbraní a závody na jejich výrobu,
- klíčové vládní a řídicí orgány,
- zásobovací a námořní základny, soustředění vojsk a důležité komunikační uzly,
- důležité ekonomická centra SSSR a jeho spojenců.

V době, kdy se plán Dropshot vypracovával, Sovětský svaz ještě neuskutečnil první pokusný výbuch jaderné pumy, ale na základě zpravodajského odhadu američtí specialisté předpokládali, že v letech 1956 až 1957 by zásoby jaderné munice v Sovětském svazu mohly činit maximálně 250 jaderných pum. Strategické letectvo USA, které stále představovalo jediný prostředek dopravy jaderných zbraní na plánované cíle, mělo v co nejkratší době vést údery na sklady jaderných pum, na závody pro jejich výrobu a montáž a na letiště dálkového letectva SSSR. Předpokládalo se, že ke zničení uvedených objektů by bylo

zapotřebí vést 75 až 100 jaderných úderů. Úspěch jejich případné realizace byl značně omezen nedostatkem průzkumových podkladů o rozmístění zvolených cílů.

Část plánu Dropshot, která pojednávala o zničení „center řízení v SSSR“, rozdělovala území Sovětského svazu na čtyři „oblasti zodpovědnosti“:

- západní část SSSR s hlavním řídicím centrem v Moskvě,

- oblast Kavkazu a Ukrajiny se střediskem v Kyjevě,

- prostor Uralu, západní Sibiře a Turkestánu se střediskem v Omsku,

- oblast východní Sibiře s tichomořským pobřežím se střediskem v Chabarovsku.

Tato čtyři města spolu s osmnácti dalšími, označovanými jako „substřediska řízení“, měla být ničena až ve druhém období války.

Ke zničení rozhodujících zásobovacích a námořních základů, soustředění vojsk a hlavních komunikačních uzlů se plánovalo vést asi 100 jaderných úderů. Přitom úder na námořní základny se neměly nezbytně omezovat na teritorium SSSR, ale mohly být podle situace vedeny i na objekty tohoto typu v Jugoslávii, Albánii, Rumunsku a v Polsku, popřípadě na závody pro montáž a opravy ponorek nebo přímo na vojenské a obchodní flotily. Úder by všechny typy vojenských cílů měly být vedeny, podobně jako pro ničení prostředků jaderného napadení, okamžitě po zahájení války.

V plánu Dropshot bylo mimo jiné řečeno: „Největších účinků při operacích vedených s použitím jaderných i konvenčních pum proti průmyslové základně SSSR a jeho spojenců by podle dostupných zpravodajských zpráv bylo možné dosáhnout vedením úderů na objekty průmyslu zpracování ropy, energetický systém a na centra železářského a ocelářského průmyslu.“

Zničení 75–85 % průmyslových kapacit na zpracování ropy, včetně skladovacích zařízení, by snížilo obranyschopnost všech sovětských ozbrojených sil, vážné důsledky by mělo i na ostatní ekonomiku, zemědělství a dopravu. Vyřazení 60–70 % energetického systému by celou ekonomiku paralyzovalo, protože moderní průmysl vyžaduje plynulou dodávku elektrické energie, která se nedá skladovat. Likvidace 75–85 % železáren a oceláren by znemožnila na dobu 2–3 let obnovu průmyslových kapacit. Vedlejšími důsledky vedených úderů by bylo zničení politických a administrativních center řízení, včetně komunikačního systému. Silný psychologický úči-

nek by mohl, pokud by byl vhodně využit, vyvolat brzkou kapitulaci.“

V plánu Dropshot se poprvé objevil požadavek na omezení nadměrných škod. K tomu v něm bylo uvedeno:

„Použití jaderných pum proti spojencům SSSR, popřípadě proti území dobytému jeho ozbrojenými silami, se má pokud možno omezit na takové cíle, při jejichž ničení by současně nedocházelo k velkým ztrátám obyvatelstva.“

K další podstatné změně amerických plánů na vedení jaderné války došlo v důsledku prvního pokusného výbuchu jaderné pumy v SSSR v srpnu roku 1949. Přesně rok poté vydal společný štáb náčelníků pokyn, aby byly přezkoumány jednotlivé kategorie cílů podle pořadí jejich důležitosti. Způsob jejich ničení pak byly zpracovány do plánu Shakedown.

Do první ze tří zvolených kategorií bylo zahrnuto „ničení známých objektů ovlivňujících schopnost SSSR dopravit své jaderné pumy na cíle“. Tuto kategorii, označovanou Bravo, představovaly všechny objekty a základny, které souvisí se sovětskými jadernými silami. Jeden z představitelů velitelství strategického letectva USA k tomu prohlásil: „Prvním naším úkolem je zabránit jadernému útoku proti naší zemi. Zaměřujeme se na sovětské letectvo proto, abychom mu znemožnili svrhnout jaderné pumy na USA nebo na území našich spojenců. Boj o jeho umlčení musí být vyhrán dříve, než budou zahájeny jakékoli jiné operace.“ Do kategorie Bravo bylo rovněž zahrnuto 25 jaderných úderů (z toho 15 termonukleárních) proti objektům jaderného průmyslu Sovětského svazu.

Do kategorie Romeo, druhé v pořadí důležitosti, byly zahrnuty objekty, jejichž vyřazení zpomalovalo přísun sovětských vojsk a materiálu k frontě. Šlo především o ničení rozhodujících komunikačních uzlů, dopravních tepen, přístavů apod.

Úkoly, které souvisí s třetí kategorií, označovanou Delta, byly orientovány na systematické narušování průmyslové základny SSSR, především jeho oceláren, závodů těžkého průmyslu, podniků vyrábějících draky letounů a letecké motory, rafinérií a skladů ropy a PHM, municií, závodů a elektráren. Přibližnou představu o mohutnosti připravovaného útoku na sovětský průmyslový potenciál lze získat z faktu, že jaderné úderby měly být vedeny na 118 ze 134 velkých měst v SSSR. Přitom se předpokládalo, že zahyne 75–84 % jejich obyvatel.

V polovině padesátých let některé nové jevy vedly americké velení k položení většího důrazu na ničení strategických vojenských cílů. Lety průzkumných letounů U-2 zahájené v roce 1956 a rozvoj dalších forem elektronického průzkumu poskytovaly přesnější údaje o uvedených kategoriích cílů. Byla vyvinuta termojaderná puma a v poměrně velkém počtu se rychle zaváděla do výzbroje. V důsledku toho bylo na ničení městských průmyslových aglomerací zapotřebí úměrně menší množství jaderných náplní a vzniklého přebytku bylo možné použít proti vojenským cílům. Rozhodující místo mezi nimi nadále zaujímal sovětské dálkové letectvo.

Koncem padesátých let bylo rozhodnuto vypracovat pro plánování jaderných úderů novou organizační strukturu a postupy. Hlavním důvodem byly potíže v koordinaci činnosti mezi velitelským strategického letectva a vojenským námořnictvem. Až do této doby si každý velitel společného nebo speciálního velitelství, který měl v podřízenosti nosiče jaderných zbraní (např. strategické bombardovací letouny, letouny-nosiče taktického letectva nebo vojenského námořnictva), navrhoval svou vlastní přílohu k plánu jaderných úderů. Tato příloha měla obsahovat pouze takové cíle, které měly specifický význam pro prostor odpovědnosti nebo bojovou činnost daného velitelství. Avšak objekty, které považovalo za důležité jedno velitelství, byly často zahrnovány i do plánů jiného, popřípadě i jiných štábů. Tak např. po určité době bylo 115 letišť a 40 průmyslových komplexů na dalším východním válečisti zapracováno do plánů dvou velitelství, 37 letišť a 7 průmyslových center se objevovalo ve třech různých přílohách. Na evropském válečisti měla 121 letišť zahrnuta do svých plánů jaderných úderů dvě velitelství a 31 letišť bylo pokryto dokonce třikrát.

Předpokládané brzké zavedení pozemních a námořních strategických řízených střel koordinaci plánů ještě více komplikovalo. (První pozemní strategické řízené střely byly uvedeny do operační pohotovosti v září roku 1958 (Atlas-D), první ponorka s řízenými střelami Polaris zahájila operační plavby v červenci roku 1960.) Bylo zřejmé, že oba typy zbraní budou vyžadovat zcela jinou organizaci při plánování cílů, než byl systém uplatňovaný u letounů, schopných pružněji reagovat na nepřesnosti průzkumných údajů.

Tyto důvody vedly v roce 1958 tehdejšího velitele strategického letectva USA generála T. S. Powera k návrhu, aby jemu podřízené velitelství zabezpečovalo centra-

lizované použití nejen strategických bombardovacích letounů, ale i pozemních a námořních strategických řízených střel. Vytvoření spojeného strategického velitelství mělo umožnit, aby si vojenské letectvo zachovalo dosavadní prioritní postavení mezi všemi druhy ozbrojených sil. Představitelé vojenského námořnictva byli pochopitelně proti tomuto návrhu. Argumentovali tím, že systém Polaris vyvinulo vojenské námořnictvo a že tudíž žádný důstojník letectva nemá kvalifikaci potřebnou k řízení jeho činnosti.

Kompromisním řešením bylo rozhodnutí tehdejšího ministra obrany T. Gatese, který v srpnu roku 1960 nařídil vytvořit tzv. společný štáb pro strategické plánování (JSTPS — Joint Strategic Target Planning Staff), jehož úkolem bylo zabezpečit koordinované přidělování cílů pro všechna velitelství disponující jadernými zbraněmi. Štáb byl umístěn u velitelství strategického letectva v Omaha (Nebraska) a Mdlil jej velitel strategického letectva. Jeho zástupcem se stal představitel vojenského námořnictva a ve štábu byla zastoupena svými odborníky všechna velitelství, jejichž prostředky se na vedení jaderného útoku měly podílet.

Obdobný charakter má společný štáb pro strategické plánování dodnes. V podstatě plní dvě základní funkce:

- zpracovává a vede tzv. národní seznam strategických cílů (NSTL — National Strategic Target List), který obsahuje nezbytné údaje o všech objektech, na které by bylo vhodné vést úder v případě jaderného konfliktu.

- připravuje tzv. jednotný plán integrovaných operací (SIOP — Single Integrated Operational Plan), podle něhož se přidělují cíle všem strategickým jaderným zbraňovým systémům a v určitém rozsahu i jaderným zbraním USA na jednotlivých zámořských válečistech.

Základem pro první národní seznam strategických cílů se stala studie vyhodnocovacího podvýboru při radě národní bezpečnosti, zpracovaná v letech 1958–1959 z příkazu prezidenta Eisenhowera a označovaná jako NESC 2009 (Net Evolution Subcommittee). Studie podporovala při volbě cílů pro jaderné zbraně „optimální kombinaci“ vojenských a civilních objektů. Tato varianta odrážela již dříve uplatňovaný názor, že pokud USA mají získat v jaderné válce převahu, musí být zničeny jak síly a prostředky, které by umožňovaly Sovětskému svazu vést odvetný jaderný úder, tak jeho průmyslová základna. Zcela novým prvkem nebyl ani návrh, aby plán jaderného útoku zahrnoval řadu „postupných

voleb" umožňujících poslušné ničení cílů podle důležitosti. Po ústředních strategických systémech měly být ničeny jeho podřídné a zabezpečovací prvky, dále pak důležité vojenské objekty na válčisti a civilní cíle. Součástí studie byl seznam 2021 objektů včetně 121 stanovišť pozemních strategických řízených střed, 140 základů PVO, 200 letišť vojenského letectva, 218 civilních a vojenských řídicích center a 124 další vojenské objekty. Většina zbývajících cílů byla tvořena průmyslovými centry v Sovětském svazu a Čínské lidové republice.

První koordinované rozdělení cílů mezi všechna velitelství ozbrojených sil USA disponujících jadernými zbraněmi představoval plán SIOP-60, který ministr obrany Gates schválil v prosinci roku 1960. Podstatu plánu charakterizoval slovy: „To, co budeme skutečně dělat, bude záviset na okolnostech. Přizpůsobujeme však své plány

teorii působení proti vojenským objektům nebo kombinaci úderů proti vojenským objektům a průmyslovým centrům, popřípadě proti cílům obdobného charakteru.“ Pokud by byl SIOP-60 realizován, došlo by k napadení všech rozhodujících vojenských cílů a každého většího města v SSSR a ČLR. Ztráty na živé síle protivníka odhadoval společný štáb náčelníků na 360 až 425 milionů osob. SIOP-60 obsahoval pouze jedinou variantu. Podle ní měly USA zasadit všechny své prostředky jaderného napadení okamžitě po zahájení války se Sovětským svazem a Čínou. Neplánovaly se žádné zálohy a nepřipravovala se opatření k zachování systému velení, řízení, spojení a vojenského zpravodajství. To plně odpovídalo pojetí vojenskostrategické koncepce „hromadné odvety“, uplatňované v americké vojenské doktríně v letech 1953 až 1961.

Období uplatňování vojenskostrategické koncepce „pružné reakce“

Kennedyho vláda, která se ujala funkce 20. 1. 1961, uvedenou vojenskostrategickou koncepcí jednoznačně odmítla. „Hromadná odvěta“ byla považována za málo pružnou, protože socialistickým státům umožňovala dosahovat značných mezinárodně politických úspěchů, aniž by to USA ospravedlňovalo, alespoň před domácími veřejným míněním, zahájit všeobecnou jadernou válku. Zároveň první úspěšné zkoušky sovětských pozemních strategických řízených střed od roku 1957 vyvrátily základní východisko vojenskostrategické koncepce „hromadné odvety“, tj. vojenskou nezranitelnost území USA. Nově přijatá vojenskostrategická koncepce „pružné reakce“ proto požadovala, aby Spojené státy americké a jejich spojenci byli připraveni vést vedle všeobecné jaderné války i omezenou konvenční nebo omezenou jadernou válku především v Evropě.

Jedním z prvních opatření nové vlády bylo nařízení revidovat dosavadní jednotný plán integrovaných operací s cílem poskytnout prezidentovi možnost různých „voleb“, z nichž by v případě jaderného konfliktu se Sovětským svazem mohl vybírat řešení odpovídající situaci. Během prvního týdne po převzetí úřadu ministra obrany se McNamara seznámil s řadou již dříve zpracovaných studií o možnostech použití jaderných zbraní USA a přiklonil se k variantě přednostního působení proti vojenským cílům s vyloučením úderů na města protivníka. Příčinou nebyla „dobrá vůle“ Američanů, ale obavy před ničivými důsledky sovětského odvetného jaderného úderu na města v USA.

V březnu roku 1961 McNamara uložil předsedovi výboru náčelníků štábů generálu Lemnitzerovi a náměstkovi ministra obrany pro otázky národní bezpečnosti Paulu Nitze, aby připravili návrh na revizi části státní bezpečnostní politiky, týkající se použití jaderných zbraní, včetně způsobu počátečního zasazení taktických prostředků jaderného napadení. Výsledný dokument požadoval, aby nový plán použití jaderných zbraní umožňoval jejich odstupňované zasazení co do počtu, ráže a důležitosti cílů v duchu tzv. řízené eskalace. Na základě směrnice pro plánování všeobecné jaderné války, vydané ministerstvem obrany USA, pak byla ještě v roce 1961 zahájena revize plánu SIOP-60. Nový plán měl vycházet z těchto požadavků:

- cíle v SSSR oddělit od objektů v ČLR a na území spojenců Sovětského svazu (až do této doby jakýkoli jaderný útok proti SSSR znamenal automaticky i napadení ČLR),

- v národním seznamu strategických cílů vojenské objekty strategického charakteru oddělit od sovětských měst,

- pro účinné „odstrašování“ protivníka v průběhu „řízené eskalace“ vytvořit zálohy jaderných zbraní, včetně strategických,

- úspěšné řízení eskalace zabezpečit zvýšenou ochranou amerických systémů velení, řízení, spojení a vojenského zpravodajství,

- alespoň v počátku jaderného konfliktu zachovat sovětské systémy velení a řízení, což mělo protivníkovi umožnit, aby mohl přistoupit na Spojenými státy americkými zvolený stupeň eskalace.

Práce na novém jednotném plánu integrovaných operací pokračovaly až do konce června roku 1962, kdy na společné schůzce McNamara, jeho zástupce Gilpatricka a vyšších funkcionářů amerických ozbrojených sil byly s konečnou platností schváleny konkrétní cíle, vyznačeny oblasti s epicentry výbuchů a přiděleny odpovídající pumy, hlavice a jejich nosiče.

V návrhu vojenského rozpočtu USA na rozpočtový rok 1963, který McNamara přednesl v Kongresu v lednu roku 1962, bylo poprvé oficiálně oznámeno, že americké velení připravuje plány na použití strategických útočných sil přednostně zaměřené na vedení úderů proti vojenským cílům protivníka. O objektech městského charakteru prohlásil, že dokumenty jsou zpracovávány tak, aby města mohla být buď ušetřena, nebo zničena.

Přeprogramovaný jednotný plán integrovaných operací, označovaný zpravidla jako SIOP-62, měl pět základních variant použití strategických útočných sil USA, podle nichž měly být úderů proti SSSR vedeny v následujícím pořadí na:

- sovětské strategické prostředky jaderného napadení, včetně zařízení a základna zabezpečujících jejich činnost,
- ostatní součásti sovětských ozbrojených sil rozmístěné mimo velká města,
- vojenská zařízení a ozbrojené síly umístěné poblíž městských aglomerací,
- sovětské systémy velení a řízení,
- v případě potřeby všeobecný úder na města a průmyslovou základnu SSSR.

Tyto varianty úderů mohly být realizovány v různých obměnách, které spočívaly v možnosti voleb mezi vzdušným a pozemním výbuchem, v použití menších či větších mohutností jaderných náplní apod. Ničení objektů zahrnutých do první a druhé varianty mělo být jednoznačně vedeno jako předstíhající úder, tj. dříve, než by Sovětský svaz uskutečnil odvetný úder. Dalšími připravenými možnostmi měly USA využít k vydráždění Sovětského svazu s cílem donutit jej, aby upustil od odvetných úderů a přistoupil na jednání, popřípadě na ukončení války za podmínek výhodných pro USA.

McNamara toto pojetí charakterizoval ve svém projevu v Chicagu 17. 2. roku 1962 slovy: „Mohli bychom ukončit válku za příznivých podmínek tím, že použijeme naše síly k „odstrašení“ protivníka od jeho útoku a přimějeme ho k jednání. V každém případě by velká záloha našich chráněných palebných prostředků měla přinutit Sovětský svaz k tomu, aby nevedl úderů na naše města a ukončil válku.“

Přijetí strategicko-operačního principu „úderu proti silám“ (Counterforce Strike) bylo podmíněno dvěma strategicky důležitými faktory. Průzkumné družice typu Samos II (první byla úspěšně vypuštěna 31. 1. roku 1961) a především typu Discoverer (první vypuštění na oběžnou dráhu proběhlo 19. 8. roku 1960) zabezpečily v podstatě úplné fotografické pokrytí území SSSR. Družice zjistily stanoviště sovětských strategických řízených střel, ponorkové základny, důležitá stanoviště systému PVO, rozmístění pozemního vojska a vojenského letectva apod. Bez získání těchto údajů by princip „úderu proti silám“ nebylo možné realizovat.

Druhý faktor vyplýval z prvního. Zpravodajské podklady potvrzovaly strategickou převahu USA nad SSSR. Podle nich měl Sovětský svaz koncem roku 1962 30 pozemních strategických řízených střel proti 200 amerických. Navíc v té době USA měly na ponorkách v operačním použití 144 námořních strategické řízené střely. Zpravodajský odhad zároveň předpokládal, že v polovině šedesátých let bude převaha USA nad SSSR v pozemních strategických řízených střelách 2 : 1, v námořních 4 : 1. Vojenští představitelé USA se proto domnívali, že překvapivý úder na vojenské cíle protivníka by patrně zcela „odbrojil“ Sovětský svaz.

Nevyřešena však zůstala otázka, zda by se podařilo Sovětský svaz přinutit, aby se ve své odvěti vyvaroval úderům proti americkým městům. Objevovala se řada názorů, že SSSR by si vzhledem k nedostatku vlastních strategických prostředků jaderného napadení nemohl dovolit vést „řízenou jadernou válku podle zásady oko za oko, zub za zub“. Někteří američtí kritici, podléhající domácí „obraně“ propagandě, navíc tvrdili: „Chystáte-li se útočit na řízené střely, pak se přiznávejte k tomu, že budete vést úder jako první.“ Tento argument byl a je dodnes pro americké vlády jen nepřijemnou politickou komplikací. Žádná z nich se vzhledem k agresivní podstatě svých válečných plánů nemohla a nemůže zřít možnosti vést jaderný útok jako první. Prezident Kennedy např. v březnu roku 1962 prohlásil, že: „... Chruščov si nikdy nesmí být jist, zda tam, kde budou ohroženy životní zájmy USA, nezaútočí Amerika jako první“.

Složitějším problémem, kterému vláda USA musela čelit při prosazování vojensko-strategické koncepce „pružné reakce“, byl odpor evropských spojenců NATO. Možnost omezené jaderné války v Evropě, kde k jejímu vedení bylo postupně rozmístěno kolem 7000 kusů americké jaderné munice, a

především odstranění potenciální hrozby pro města v USA, oddělovaly podle západoevropských názorů „evropskou bezpečnost od americké“.

Uvnitř amerických ozbrojených sil nová koncepce a především její strategicko-operační princip „úderu proti silám“ vyvolaly další třenicí mezi vojenským letectvem a vojenským námořnictvem. Při přípravě vojenského rozpočtu na rok 1964 bylo McNamarovi jasné, že obě složky chtěly využít nových doktrinárních zásad k prosazování svých zájmů a zájmů monopolů, které reprezentovaly.

Všechny tyto důvody vedly McNamara k tomu, že opustil princip „úderu proti silám“ a postupně se orientoval na prosazování principu „zaručeného zničení při omezení škod“. Již v lednu roku 1963 však upozornil vedoucí funkcionáře vojenského letectva, aby vyhlášené americké koncepce nebrali za základ pro výstavbu svých ozbrojených sil. Rozporů mezi proklamovanou a akční vojenskou politikou pak využíval jako zbraně v nepřetržitě byrokratickém boji mezi jednotlivými druhy ozbrojených sil při projednávání programů jejich výstavby a schvalování rozpočtů.

K rozpracování strategicko-operačního principu „zaručeného zničení při omezení škod“ do reálných plánů měla přispět celá řada studií. Jejich závěry integrovala tzv. skupina pro vyhodnocování zbraňových systémů (WSEG) do dvousvazkového dokumentu označovaného WSEG No. 79 — „Připravenost strategických útočných a obranných sil pro vedení všeobecné jaderné války“ ze srpna roku 1964. Tato analýza posloužila jako podklad pro McNamarovu vystoupení před Kongresem při projednávání vojenského rozpočtu na rok 1966. Ve své zprávě uváděl: „Strategické cíle našich prostředků, předurčených k vedení všeobecné jaderné války, jsou:

- odstrašovat protivníka od jaderného útoku proti USA a jejich spojencům udržováním jasné a přesvědčivé možnosti způsobit mu nepřijatelné škody, a to i v případě, že by zaútočil jako první,

- pokud by k takové válce došlo, omezit ztráty na našem obyvatelstvu a škody na průmyslových kapacitách.“

První požadavek vystihoval podstatu „zaručeného zničení“ jako schopnost USA v jakýchkoli podmínkách zničit Sovětský svaz jako životaschopnou společnost. Přitom za hlavní variantu se zcela zřejmě považovalo jeho překvapivé napadení. Druhý požadavek se vztahoval k „omezení škod“,

tj. ke schopnosti snížit útočnými i obrannými akcemi účinnost odvetného úderu protivníka a zabezpečit určitý stupeň ochrany obyvatelstva před účinky jaderných výbuchů.

Protože deklarativní přijetí ať už principu „úderu proti silám“, nebo principu „zaručeného zničení při omezení škod“ neovlivňovalo akční plánování (s dílčími úpravami platil nadále SIOP-62), mohl si McNamara v letech 1965 až 1966 dovolit postupné potlačování aspektů „omezení škod“ a ve svých projevech se výlučně zaměřoval na problematiku „zaručeného zničení“.

Jeho první definici McNamara přednesl v Kongresu v únoru roku 1965 při schvalování vojenského rozpočtu na rok 1966: „Prvním životně důležitým cílem, který musí naše strategické útočné síly beze zbytku splnit, je dosáhnout schopnosti zaručeného zničení protivníka. Jaký druh a rozsah zničení bychom k tomu měli způsobit, nelze přesně stanovit. Je však reálné předpokládat, že zničení, řekněme, $\frac{1}{4}$ až $\frac{1}{3}$ protivníkovy obyvatelstva a asi $\frac{2}{3}$ jeho průmyslové základny... by zcela jistě představovalo nepřijatelné ztráty pro kterýkoli průmyslový stát...“

Požadovaná úroveň zničení byla později poněkud snížena. Ve své zprávě Kongresu z ledna roku 1967 McNamara uvedl: „Zdá se být reálné, že pokud se týče SSSR, zničení $\frac{1}{5}$ až $\frac{1}{4}$ jeho obyvatelstva a $\frac{1}{2}$ až $\frac{1}{3}$ jeho průmyslové kapacity by znamenalo vylovení Sovětského svazu jako hlavní velmoci na řadu let.“ Tato změna byla jen výsledkem přesnějšího zhodnocení amerických možností při působení proti městským a průmyslovým aglomeracím v SSSR a opět se týkala jen deklarativního aspektu vojenské doktríny USA. McNamara nikdy nepřestal věřit v nutnost pružné volby cílů pro jaderné údery v duchu jednotného plánu integrovaných operací z roku 1962.

Náměstek ministra obrany v posledních letech Johnsonovy vlády napsal: „Jednotný plán integrovaných operací zůstává v podstatě od roku 1962 nezměněn. Realizace útoku výhradně proti vojenským cílům se však stala obtížnější a hodnota této varianty se považuje za klesající. Filosofie plánování cílů a pořadí voleb ale zůstává stejná. V podobném duchu vyzněla i studie zpracovaná Kissingerem v roce 1968 a zveřejněná v roce 1972. Kritizovala prezidentova poradce pro otázky národní bezpečnosti za to, že se mu nepodařilo prosadit modernizaci plánu SIOP z roku 1962.“

(Pokračování v příštím čísle)